

20

„Sunrise”

ARTIKELNREEKS

Theosophical University Press, Pasadena, Calif.

De inhoud van dit blad bestaat uit vertaalde artikelen uit het tijdschrift „SUNRISE” dat uitgegeven wordt door de Theosophical University Press, Pasadena, Californië. Belangstellenden die deze vertalingen regelmatig wensen te ontvangen kunnen zich abonneren door storting van f3.— op Postrekening 395300 t.n.v. J. P. Brakel, Ananasstraat 98, Den Haag. Per jaar verschijnen ongeveer 10 nummers. Zij die zich voor het tijdschrift „SUNRISE” zelf interesseren kunnen een proefnummer aanvragen bij boven genoemd adres.

S U N R I S E
-artikelenreeks-

No.20

Maart 1960.

INHOUD:

Zijn en dan niet zijn

Verhef de blik

De Heilige Rechten der Mensheid

Moeten we het Materialisme onderwijzen?

De jacht naar geluk

Wereld Bomen

-o-o-o-

Goedendag. Ik ben dood geweest, maar
nu gij zijt gekomen, leef ik weer.

-Groet van de Bosjesmannen.

ZIJN EN DAN NIET ZIJN.

In deze tijd, waarin overal op de wereld de aandacht gericht is op de gebeurtenissen in Afrika en in het bijzonder Zuid-Afrika, zijn Laurens van der Post's "The Lost World of the Kalahari" (De Verloren Wereld van de Kalahari) en "The Harmless People" (Het Onschuldige Volk) van Elizabeth Marshall Thomas, niet alleen een bron van inlichtingen omtrent de ingewikkelde problemen in die gebieden, maar het is ook een genot ze te lezen. De Heer van der Post werd geboren en grootgebracht in Zuid-Afrika en houdt van zijn vaderland, terwijl Elizabeth Thomas een jonge Amerikaanse is, die te midden van de Bosjesmannen heeft geleefd. Ofschoon beide auteurs over hetzelfde eenzame volk schrijven, is er geen sprake van herhalingen, want hun boeken zijn uit een geheel verschillende instelling geschreven en vullen elkaar grotendeels aan.

Geen van beide auteurs legt de nadruk op de politiek, niettemin is het bijna niet mogelijk iets over het Zuid-Afrikaanse leven te lezen, zonder tussen de regels door de spanningen te voelen en de steeds donker wordende schaduwen van disharmonie, die het huidige stelsel meebrengen. Laurens van der Post en Elizabeth Thomas vertellen de geschiedenis van de verdwijnende Bosjesmannen, één

volk onder vele anderen, dat ten onder gaat als gevolg van omstandigheden, die optraden toen hun land van waarde ging worden. De verwijzingen naar de Zuid-Afrikaanse geschiedenis waren voor mij nuttig, daar het begin van de 19e eeuw toen dat uitgestrekte gebied door de Europeanen werd overstroemd, geëxploiteerd en tot ontwikkeling gebracht, de achtergrond vormt waartegen we nu de nieuwe en onstuimige ontwikkeling in het Afrika van heden zich zien voltrekken.

De zich uitbreidende Westerse beschaving heeft op de geïsoleerde volksstammen een zodanige invloed, dat hun levenswijze en zelfs hun bestaan in gevaar komt. Dergelijke volkeren leven gewoonlijk op een manier, waarvan zij niet kunnen afwijken en de mensen in die groep zijn zelden in staat om de veranderingen, die onvermijdelijk moeten komen, het hoofd te bieden. Langzamerhand wordt hun aantal kleiner, totdat zij tenslotte als volk uitsterven. Aan de andere kant is het duidelijk dat, hoe wij ook denken over de zegeningen, die het gevolg zijn van de verspreiding van onze beschaving, sommige stammen positief reageren op deze prikkel. Hun aantallen groeien en ook hun verlangen zich langs nieuwe lijnen te ontplooiën. Maar de Bosjesman is niet in staat zich aan de nieuwe tijd aan te passen.

Zoals de dinosaurus, nadat zijn bestaansperiode was verstreken, moest uitsterven onder de druk van de veranderende omstandigheden, moeten ook sommige primitieve volkeren, wier greep op het bestaan afhankelijk is van statische omstandigheden, eveneens wijken. Het zijn de jongere, meer soepele rassen, die op de voorgrond zullen komen door het snel opkomend getij van de dynamische en aanzwellende vitaliteit van de Westerse cultuur. De geschiedenis toont aan, dat dit telkens gebeurt, maar in plaats van er over te lezen, ervaren wij het nu, waardoor het ons veel meer treft. Het is niet moeilijk de

pijn aan te voelen in het hart van de beide auteurs, die onder deze innemende Bosjesmannen hebben geleefd en zich volledig bewust waren van hun naderend einde, een einde zonder toekomst. Het zou allemaal in hoge mate deprimerend zijn, als we niet een groter beeld voor ogen hadden, dat ons de mens doet zien als een wezen, dat zijn innerlijke grootheid in ras na ras tot ontwikkeling brengt. Er is geen reden voor neerslachtigheid als we geloven, dat de mens een ziel heeft en dat de fysieke vorm niet het voornaamste deel van zijn wezen is. Als de ziel van de mens onvernieligbaar is zullen, zelfs al gaat een beschaving ten onder, de zielen van een volk, dat schijnt uit te sterven, niet uitgeroeid worden. Het is veeleer alsof de zielen aan de voertuigen ontgroeien. De lichamen van dat ras bieden niet langer een veld van ervaring dat ruim genoeg is, zodat de zielen een ander kanaal moeten vinden, dat een grotere mogelijkheid tot zelfexpressie geeft. In zekere zin kunnen we dus zeggen, dat het uitsterven van een ras pijnlijk is; van een andere kant gezien is het een geestelijke stap vooruit.

Wie zijn de Bosjesmannen? Oude rotstekeningen duiden er op, dat op het toppunt van hun cultuur - naar schatting tussen ongeveer 8000 jaar voor Christus tot 1300 jaar na Christus - een gebied ten Noorden van Kaap de Goede Hoop van circa 1500 mijl het woongebied vormde van dit nomadische ras. Toen later horden van Noordelijke stammen zuidwaarts trokken, werden de in de minderheid verkerende Bosjesmannen geleidelijk teruggedrongen. Op deze invasie van donkergekleurde vijanden volgden blanke kolonisten, die aangewezen waren op inboorlingen voor het bewerken van hun land. De moeilijkheid was, dat zij juist deze inboorling niet konden "temmen". Niet alleen weigerde hij zich te voegen naar de manieren van de blanke, maar hij verzette zich krachtig genoeg om een hindernis te worden

voor de vooruitgang van de beschaving. Van het standpunt van de kolonisten was daarom de enige oplossing die overbleef een koelbloedige en grondige uitroeiing. Dit is de reden, dat de overblijvende Bosjesmannen de Kalahari woestijn in-trokken, in welk dorre gebied zij vrede vonden, omdat niemand anders er prijs op stelde. Dit beeld vertoont grote overeenkomst met de omstandigheden van de Amerikaanse Indianen, toen de pioniers westwaarts trokken; en evenals de Indiaan, was ook de Bosjesman, die Laurens van der Post op de volgende manier beschrijft, dapper en kloekmoedig:

" ... wat voor iemand was de Bosjesman? Zijn tekeningen tonen duidelijk, dat hij met geest verlicht was; de lamp kan misschien antiek zijn geweest, maar de olie is echt en tijdeloos, en de vlam was goed en met zorg aangestoken. Zijn vermogen lief te hebben straalt als een vuur in de duisternis van de nacht. Van alle rassen in Afrika voelde hij alleen zich zo zeer verbonden met haar bodem en innerlijkst wezen, dat hij het voortdurend trachtte te verheerlijken door zijn gesteente te vereren en zijn rotsen met schilderingen te versieren. Wij, de andere rassen, trokken door Afrika als sprinkhanen, die het land afstroopten en alles verslonden wat we te pakken konden krijgen. De Bosjesman was er alleen, omdat hij er thuis hoorde.... Voor alles wat wij hem aandeden gold het excuus, dat hij een zeer minderwaardig wezen was, die de vooruitgang van de veel meer superieure rassen in de weg staat. Zoals ik het zie, wordt dit excuus niet duidelijker gelogenstraf dan door zijn schilderijen. "

Het leven van de hedendaagse Bosjesman bestaat voor een klein deel uit feestvieren en voor een groot deel uit vasten. Gedurende een korte periode

na de regens, die van December tot en met Februari vallen, komt het onvruchtbare land tot leven. Ieder slapend zaadje barst open. Duizenden dieren, de olifant inclusief, gaan de woestijn in om te profiteren van zijn enorme overvloed. De waterpoelen zijn tot aan de rand gevuld, het jagen is nu goed met zo overvloedig wild en er is tijd voor zang en dans in de kampen. Dit milde seizoen is echter zo kort dat het bijna niet werkelijk is, maar het stelt de Bosjesman in staat om zijn kracht en energie op te bouwen, om bij wijze van spreken vet op te doen om hem door de lange droge maanden, die voor hem liggen, heen te brengen. Dan moet hij zich mijnen in het rond ieder blad herinneren, dat de aanwezigheid van een eetbare wortel of een pompoen of een bes verradt. Al deze kennis wordt in zijn brein opgenomen door zijn grote en voortdurende opmerkzaamheid gedurende de tijd, dat de Natuur overvloedig is. Naarmate de droogteperiode vordert, verschrompelt alles in de woestijn en sterft af en blijven alleen die schepsels over, die van bijna niets kunnen bestaan - en de zwervende Bosjesmannen. Water wordt verkregen uit het vocht in planten, of door holle rietjes op bekende plaatsen in het zand te steken, waaruit het dan moeizaam druppel voor druppel wordt opgezogen en bewaard in struisvogeleieren. Deze kale Kalahari-woestijn, die het onmogelijke van zijn bewoners eist, is de enige plaats die is overgebleven voor dit kleine moedige volk; het is zijn laatste stelling en het is een wonder dat het eigenlijk nog bestaat. Elizabeth Thomas beschrijft een wintertafereel:

" Zij hadden al hun brandhout de avond tevoren verbrand en nu was het te koud om meer te halen, of zelfs om voedsel te zoeken, dus zaten zij daar koud, hongerig, dorstig en zelfs vermoeid, daar zij te koud waren geweest om des nachts te slapen. Zij wachtten, zoals zij de gehele nacht hadden gewacht,

met onmetelijk geduld, oneindig uithoudingsvermogen, op de middag, wanneer de zon een beetje warmte zou geven; maar de hemel was geheel betrokken en zelfs in de middag zou de zon nog ver weg zijn.

Twikwe stond op om haar vuur op te poken en de poolwind huilde langs de grond en blies haar dierenhuid van de schouder, zodat ze niets meer aan had dan haar schort dat om haar benen sloeg en haar kralensnoer. De ijsskoude wind deed de takken boven haar hoofd kraken, blies haar adem als rook weg en deed haar ogen tranen. Zij ging weer aan de windzijde achter het vuur zitten, wreef over haar ogen en terwijl zij haar lange magere armen om haar benen sloeg, liet zij het hoofd op de knieën rusten en wachtte. Het was zes uur in de morgen; zij moesten nog zes uur wachten."

Degenen van ons, die nooit honger hebben gekend of het nooit zonder een goed bed hebben behoeven stellen en die alleen zo nu en dan strijd hebben moeten leveren met de elementen, kunnen onmogelijk weten wat het betekent om zonder materieel comfort of voldoende voedsel te zijn. Men voelt zich klein worden als men ontdekt dat, hoewel de Bosjesman nu slechts één stap boven de dieren schijnt te leven, hij een wonderlijke eenvoud heeft bewaard wat eer, moraliteit en natuurlijke goedheid betreft.

Mejuffrouw Thomas is in het tijdschrift de "New Yorker" en elders geprezen voor haar uitmunten- de bijdrage en voor haar beknopte en toch poëtische stijl van schrijven. Als jong studente reisde zij met vijftien anderen, waaronder doctoren, natuurkundigen en fotografen, door deze woeste landen ergens tussen de Oranje rivier en de Damera Heuvels, waar de Bosjesman nog wordt aangetroffen. Op drie afzonderlijke reizen sloeg zij met haar gezelschap haar tenten op tussen de primitieve en tijdelijke kampementen van de Bosjesmannen, waarmee

zij vriendschap sloot, terwijl ze hun taal leerde en zoveel mogelijk te weten trachtte te komen door observatie en gesprekken. De resultaten waren verbluffend en bijna iedereen, of men belangstelling heeft voor primitieve volkeren of niet, zal geboeid worden door wat zij heeft te zeggen. In weerwil van het feit, dat haar studie in wezen wetenschappelijk was, is haar sympathie en liefde voor dit volk zeer duidelijk. Het gevoel van pathos dat ook aanwezig is in het boek van Vander Post is ook hier merkbaar, wanneer zij tot het besef komt van de zekere ondergang, die de Bosjesmannen wacht, wier oude en eens merkwaardige cultuur begraven ligt in de tombe van de tijd.

Elizabeth Thomas geeft ons een nauwkeurig beeld van deze inboorlingen, van hun gewoonten, tradities en hun vreemd religieus erfdeel. En als we peinen over de volledige betekenis van hun principe om alles gelijkelijk met anderen te delen, beseffen we hoe dun de draad is waaraan hun bestaan hangt en begrijpen we dat de Bosjesman dit in zijn hart ook weet. Het oude, dat plaats moet maken voor het nieuwe - het doel van het leven - de vervolgingen die aan veranderingen gepaard gaan - over al deze dingen moeten wij nadenken, als we de dagelijkse bezigheden van dit vreemde kleine volk in een ververwijderd land volgen en wij worden er door verrijkt, wanneer we van hun ervaringen kennis nemen.

Ieder die Laurens van der Post kent, kent ook zijn bekwaamheid het Afrikaanse leven met adembenemende beminnelijkheid te beschrijven. Een rechtschapen, idealistisch mens, wiens woorden oprecht en vol inhoud zijn en van evenveel waarde voor het door hem behandelde onderwerp, als voor het zelfportret dat ze onbewust verschaffen. Als wij zijn onderzoek naar de verdwijnende stammen van de Kalahari volgen, wordt ons heel wat meer gegeven, dan alleen de gewoonten en manieren van

deze inboorlingen. Zijn verslag van de nu zelden waargenomen Bosjesmannen bevat ook een gezonde filosofie, natuurbeschrijvingen en een zeker mysticisme. Zijn verhaal van een reis van Bulawayo stroomopwaarts naar Muhembo, dat tot een climax komt in de wildernis van de Kalahari is niet minder dan een spannend avontuur. Door zijn manier van schrijven, die levendig en vol verbeeldingskracht is, voelen we de vochtige hitte langs de jungle rivieren en zien we, door het gevoelige oog van een man die met dat alles één is, de prachtige tropische zonsondergangen en de nobele gratie van de Afrikaanse dieren. Alleen al om deze reden is "De Verloren Wereld van de Kalahari" de moeite van het lezen waard. Bovendien laat de auteur zijn lezer nooit het eigenlijke doel uit het oog verliezen, zodat, wanneer hij met zijn gezelschap tenslotte op een kleine Bosjesman-kolonie stuit, wij in het succes delen. De Heer Van der Post doet het nog-mysterieuze Afrika voor ons leven en schildert het voor ons af met levendige en prachtige kleuren; en hij is het die ons de harteklop van een ras doet horen.

Het is duidelijk waarom de Bosjesman in de hachelijke positie, waarin hij verkeert, zal verdwijnen en snel zal verdwijnen als de beschaving de laatste grens naar zijn gebied zal overschrijden en zo de subtiele banden van het verbond, dat hij met de natuur heeft gesloten, zal verbreken. Maar de beschaving dringt voorwaarts en de mens trekt mee; het wiel van de evolutie draait en de mens volgt. Beschavingen komen op om weer ten onder te gaan voor komende beschavingen en verdwenen zijn de oude volkeren, waarvan we enkele overblijfselen als een schat bewaren, omdat zij ons een beeld geven van dagen, die lang voorbij zijn. Lichamen verschillen echter volkomen van zielen, de eerste worden gemakkelijk vernietigd, de laatste leven voor immer, alle veranderingen ten spijt.

De titel van dit artikel is misschien misleidend.
Ze moet wellicht niet luiden "Zijn en dan niet
zijn", maar veeleer "Zijn en dan niet.... dezelfde...
zijn."

-Jean Van Mater

vertaald uit:
Sunrise Januari 1960.

VERHEF DE BLIK.

We hebben allen ervaren hoe onze geest zich verhief en een gevoel van bevrijding over ons kwam, wanneer we de grootsheid van de bossen en de wijsheid van een berglandschap aanschouwden. We voelden ons gesterkt en geïnspireerd wanneer de ondergaande zon rode vegen langs de hemel trok en de laatste vuurgloed van God's aambeeld verduisterde en plaats maakte voor de sterren. De bergen gaven ons iets mee voor ons dagelijks werk in de stad en hebben ons zielerust gebracht in een wereld van onrust en verwarring. Deze Scheppende Geest, waarvan de natuur is vervuld, heeft ons openheid van geest en van hart leren kennen en heeft ons doen beseffen, dat vriendschap de meest fundamentele en sterkste kracht ter wereld is.

Ieder die van de bergen houdt weet dat ze ons iets te vertellen hebben: daar staan ze, onbewegelijk, sterk, onwrikbaar. Geen wonder dat de psalmdichter, en met hem alle mensen van alle generaties en in alle landen, heeft gezongen: "Ik verhef de blik naar de bergen, vanwaar mijn hulp komt." Hun onvergankelijkheid staat in schril contrast met onze broosheid. Hun fundamenten zijn nauw verbonden met de aarde zelf en getuigen van stabiliteit en eeuwigheid. Hoe anders schijnt dat met ons te zijn! Vergeleken met de levensduur der bergen is ons leven niet meer dan een snel voorbijgaand en kort uur. Hun purperen schaduwen vallen over een duizendtal opvolgende generaties; wij zijn op zijn hoogst getuige van drie. Toch verkondigen de bergen, dat die bestendigheid ook voor ons mogelijk is, want de kracht die hen vormde zetelt ook in ons en schenkt onze ziel een onsterfelijkheid, die de bergen nooit zullen kennen.

De boodschap, die de bergen verkondigen, maakt ons daarom niet klein en nederig, maar krachtig en fier. Ze moedigt ons aan te beseffen, dat wij een kracht en duurzaamheid in ons hebben, die zelfs groter is dan de hunne. Zij inspireert ons het leven moedig tegemoet te treden, totdat wij ontdekken, dat het leven in werkelijkheid niet een voorbijgaand iets is. De bergen vragen ons de blik te verheffen en onszelf te zien, zoals wij werkelijk zijn, kinderen van het Goddelijke.

De Bijbel spreekt overal van bergen en ik wil er graag twee noemen: twee hoge toppen, die alle anderen overtreffen. De ene komt voor in het begin en de andere tegen het einde. Het profiel van de ene is streng; hij verheft zich uit de rotsachtige wildernis van Sinai, tussen Egypte en Palestina. Het is de berg van de Wet en hier heeft Mozes, naar wordt gezegd, geworsteld met de morele problemen van zijn ruwe volksstammen en heeft hij zijn zedenwet gesmeed, de Tien Geboden - en het zijn inderdaad strenge, harde geboden, die de elementaire emoties van het menselijk leven betreffen. "Gij zult niet doden! Gij zult niet stelen!" Openhartig en aan duidelijkheid niets te wensen overlatend zijn zij de fundamentele voorschriften, waarop het maatschappelijk leven is gegrond en die in alle gerechtshoven worden gevonden.

Een grote gedachte, die majestueus van de hoogte van Sinai tot ons komt, is die van de plicht - verantwoordelijkheid; dat ieder mens morele en ethische verplichtingen heeft jegens ieder ander en dat deze berusten op wetten, die geleerd moeten worden. Zoals de natuur op wetten steunt, die niet kunnen worden ontgaan, zo is ook het menselijk leven op wetten gegrond, die de mens niet kan overtreden zonder rampzalige gevolgen over zich te halen. Plicht en verantwoordelijkheid - deze vormen de glans van Sinai.

De tweede berg ligt verder naar het Noorden en is van Sinai gescheiden door een tijdsverloop van

een 1000 jaar. De berg van de Bergrede, die het leven en het denken van millioenen mannen en vrouwen zou veranderen, was in werkelijkheid helemaal geen berg, maar een zachtglooiende helling begroeid met gras, die afdaalde naar de oever van een meer. Volgens het bijbelverhaal sprak Jezus daar over het leven, dat naar een innerlijk geluk leidt, dat niemand kan geven of wegnemen en zijn woorden waren zo waar en werden zo uitgesproken, dat de mens twee duizend jaar lang heeft getracht er naar te leven.

Er ligt een wereld van verschil tussen de Zaligsprekingen en de Tien Geboden. De stem van Mozes is de stem van dwang; die van Jezus de stem van liefde. Mozes zei: "Ge zult niet !" Jezus nodigt de mens uit tot het hoogste pad. Mozes geeft het minimum dat een mens moet doen om toch nog een ethisch leven te leiden; Jezus geeft het maximum, idealen waarnaar de mens zijn hele leven moet streven.

De boodschappen van Sinai en Galilei zijn beide waar. Mozes heeft gelijk: het leven moet worden geleefd volgens plicht en verantwoordelijkheid; er zijn morele en ethische grondbeginselen, die niet straffeloos kunnen worden genegeerd. Maar een rijk en vol leven vraagt meer dan dat, moet niet alleen gedwongen de morele wetten volgen, maar moet de inspraken van het hart volgen. Het is goed de blik naar de bergen te verheffen. De bergen spreken van vastheid en ruwheid en onverbiddelijke wetten. Maar ook spreken zij van vriendelijkheid en barmhartigheid en zij ademen die immerdurende Aanwezigheid, die ons met zijn rust en liefde omgeeft.

-Curtis Beach, Predikant van de
Smithfield Congregational Church,
Pittsburgh, Pennsylvania.

vertaald uit:
Sunrise Januari 1960.

DE HEILIGE RECHTEN DER MENSHEID.

Wij zijn dank verschuldigd aan Norman Cousins, redacteur van de Saturday Review, voor zijn actuele publicatie over "In God We Trust" (Wij vertrouwen in God), waarin de opvattingen over vrijheid zijn bijeengebracht van onze "Founding Fathers" (Opstellers van de Amerikaanse grondwet). Het zaad van politieke en godsdienstige vrijheid, dat in die eerste dagen van onze Republiek werd uitgestrooid, heeft in minder dan twee eeuwen de zich wijd uitbreidende waringin voortgebracht, waarvan de takken hedentendage onder alle volkeren ter wereld wortel hebben geschoten. -Red.

-o-o-o-

George Washington: Als ik ook maar het flauwste vermoeden had gehad, dat de constitutie, die werd opgesteld in de conventie, die ik de eer had te presideren, de godsdienstige rechten van welk kerkgenootschap ook in gevaar zou kunnen brengen, dan zou ik er stellig nooit mijn handtekening onder hebben geplaatst; en als ik mij nu zou kunnen voorstellen, dat het gezag in het algemeen ooit zo zou worden uitgeoefend, dat het de gewetensvrijheid bedreigt, dan verzoek ik U U ervan overtuigd te houden, dat niemand met meer vuur dan ikzelf de gruwelen van geestelijke tyrannie en elke vorm van godsdienstvervolging op doeltreffende wijze een halt zou toeroepen. Want U zult U ongetwijfeld herinneren, dat ik vaak heb te kennen gegeven dat elk mens, die zich als een goed burger gedraagt en alleen aan God verantwoording schuldig is voor zijn godsdienstige overtuiging, beschermd behoort te worden in de verering van de Godheid volgens de inspraken van zijn eigen geweten. 1789.

Thomas Jefferson: ... het geeft voldoening te zien, dat het vaandel der rede tenslotte is geplant na zovele eeuwen, waarin de menselijke geest de slaaf was van koningen, priesters en edelen; en aan ons is de eer, de eerste wetgevende macht te hebben gevestigd, die de moed had te verklaren, dat aan de menselijke rede het vormen van zijn eigen meningen kan worden toevertrouwd. 1786.

Alexander Hamilton: Ik ben innig gehecht aan de essentiële rechten der mensheid en de werkelijke belangen der samenleving. Ik beschouw vrijheid in een zuivere, onvervalste zin, als de grootste der aardse zegeningen. Ik ben ervan overtuigd, dat het gehele mensenras er recht op heeft en dat ze geen enkel deel der mensheid kan worden ontnomen, zonder de zwartste en zwaarste schuld op zich te laden. 1774.

George Washington: De vrijheid, die het volk van deze Staten geniet, de Almachtige God overeenkomstig zijn geweten te vereren, behoort niet alleen tot de belangrijkste van zijn zegeningen, maar ook tot zijn rechten. 1789.

James Madison: In het Rooms Katholieke Stelsel zijn Staat en Godsdienst in zekere zin verenigd en dat is de slechtste Staatsvorm gebleken.... Totdat Holland zich aan het experiment waagde een ruime verdraagzaamheid te verenigen met de vestiging van een bepaald geloof, werd als vanzelfsprekend aangenomen, dat een exclusieve en onverdraagzame staatskerk van essentieel belang was en ondanks het licht, dat genoemd experiment op het onderwerp heeft geworpen, was de heersende opvatting, dat.... de Godsdienst niet in stand zou kunnen worden gehouden zonder de steun van de Staat en dat de Staat niet zou kunnen worden onderhouden zonder een staatsgodsdienst en dat er op zijn minst een zeker verbond

tussen beide moest bestaan.

Het was aan Noord-Amerika om het veelomvattende en belangwekkende onderwerp op een eerlijke en tenslotte beslissende wijze op de proef te stellen.
1832.

Thomas Jefferson: Alleen de dwaling heeft de hulp van de staat nodig. De waarheid kan op eigen benen staan....

Verschil van mening heeft in de godsdienst een gunstige werking. De verschillende secten vervullen de taak van een ensor morum over de andere. Is uniformiteit bereikbaar? Millioenen onschuldige mannen, vrouwen en kinderen zijn sinds de komst van het Christendom verbrand, gemarteld, beboet en gevangen gezet; toch zijn we de uniformiteit geen stap genaderd. Wat is het resultaat geweest van dwang? dat de ene helft van de wereld tot dwazen is gemaakt en de andere helft tot huichelaars.
1786.

Ik heb nooit mijn eigen godsdienst genoemd, noch die van een ander kritisch onderzocht. Ik heb nimmer geprobeerd iemand te bekeren en evenmin verlangd om het geloof van een ander te veranderen. Ik heb de godsdienst van anderen altijd beoordeeld naar hun leven.... Want onze godsdienst moet uit ons leven en niet uit onze woorden blijken.

Op dezelfde wijze moet de wereld mij beoordelen. Maar dat is niet naar de zin van de priesters. Zij wensen een uitdrukkelijke, openlijke instemming met al hun zelfzuchtige ongerijmdheden. Mijn mening is, dat er nimmer ongelovigen zouden zijn geweest, als er geen priesters waren geweest. De kunstmatige bouwsels, die zij op het zuiverste van alle zedelijke stelsels hebben opgetrokken, met het doel daaruit munt en macht te slaan, brengen hen in opstand, die voor zichzelf denken en die in dat stelsel alleen zien wat er werkelijk in is. 1816

George Washington: Godsdienstige geschillen zijn altijd in sterkere mate de oorzaak van vijandigheid en onverzoenlijke haat, dan geschillen, die om andere redenen ontstaan; en ik was niet zonder hoop, dat de verlichte en liberale politiek van de huidige eeuw werkelijk een einde zou maken aan dat soort twisten. 1792.

Thomas Paine: Ik geloof niet in de godsdienst, die de Joodse Kerk belijdt, of de Roomse Kerk, de Griekse Kerk, de Turkse Kerk, de Protestantse Kerk of welke kerk ook, die ik ken. Mijn eigen geest is mijn eigen kerk.

.... Ik heb altijd het recht van elk mens op zijn eigen mening krachtig gesteund, hoezeer die mening ook van de mijne mocht verschillen. Hij, die dit recht aan een ander ontzegt, maakt zichzelf tot slaaf van zijn huidige mening, omdat hij zichzelf het recht ontnemt, die te veranderen. Het krachtigste wapen tegen fouten van welke aard ook is de rede. Ik heb nimmer een ander gebruikt en ik vertrouw, dat ik dat ook nooit zal doen. 1794.

John Adams: Ik acht mij gelukkig het volmaakt met U eens te zijn, dat wij zouden moeten beginnen met het geweten vrij te laten. Wanneer alle mensen van alle godsdiensten, die de zedeleer en bezit eerbiedigen, in gelijke mate vrijheid, eigendom of beter eigendomszekerheid zullen genieten en een gelijke kans zullen hebben op onderscheiding en macht, en als men de staat beschouwt als iets dat niet geheimzinniger of goddelijker is dan andere kunsten of wetenschappen, dan mogen we verwachten, dat er in het menselijk karakter en de samenleving verbeteringen zullen optreden. Maar hoe ontzaglijk ver is die periode nog van ons af! 1785.

Alexander Hamilton: Als het Amerikaanse volk eenstemmig zou vragen: "Wat zullen we doen om onze vrijheden te bestendigen en ons geluk te verzekeren?" dan zou het antwoord zijn: "Regeer goed" en ge behoeft geen vrees te koesteren voor binnenlandse ontevredenheid en buitenlandse vijandigheid. Maak van de macht, die ge bezit, geen misbruik en ge behoeft nooit bang te zijn voor een vermindering of verlies er van. Maar als ge er een onverantwoordelijk gebruik van maakt; als ge opnieuw het voorbeeld geeft, dat despotisme het regeren van de velen, zowel als de weinigen, kan verlagen, dan zult ge, evenals alle anderen die eenzelfde rol hebben gespeeld, ervaren, dat losbandigheid de voorloper is van slavernij. 1784.

Samuel Adams: De vermindering van publieke deugdzaamheid gaat gewoonlijk gepaard met die van het publieke geluk; en de publieke vrijheid zal niet lang de volkomen verstikking van de zedeleer overleven. "Het Romeinse Keizerrijk, zegt de historicus, moest ondergaan, hoewel de Gothen er niet waren binnengevallen. Waarom? Omdat de Romeinse deugd verloren was gegaan." Als ik ervan verzekerd zou kunnen zijn, dat Amerika deugdzaam zou blijven, dan zou ik het wagen om de krachtige pogingen van zijn vijanden om het te onderwerpen, te trotseren. 1776.

Menselijke wetten verwekken angst en vrees, dat begane misdaden kunnen worden ontdekt en bestraft: Maar een opvoeding tot deugdzaamheid is erop berekend het hart te bereiken en te beïnvloeden, en misdaden te voorkomen. 1794.

Thomas Paine: elk onderdeel der wetenschap, of het betrekking heeft op de geometrie van het heelal, de vormen van dierlijk en plantaardig leven, of op de eigenschappen van de onbezielde stof, is

een onderwerp voor godsdienstige overpeinzing als voor de filosofie - voor dankbaarheid zowel als voor menselijke groei ... elke prediker behoort een wijsgeer te zijn. Stellig. En elk Godshuis een school voor wetenschap....

Onze denkbeelden, niet alleen over de almacht van de Schepper, maar ook over zijn wijsheid en zijn goedertierenheid, groeien naarmate we over de uitgestrektheid en de bouw van het heelal nadenken. 1794.

John Adams: Ik ben niet bevreesd voor de verbreiding van kennis. De omstandigheden der mensheid zullen beter worden door haar uitbreiding en verspreiding naar alle richtingen. Moge elk mens - man, vrouw en kind - zo goed mogelijk worden onderricht! Maar, hebt ge tenslotte ooit in deze gemengde wereld een roos gezien zonder doornstruik, een gerief zonder ongerief, goed zonder kwaad? Kennis wordt voor slechte zowel als goede doeleinden gebruikt. 1814.

Thomas Jefferson: Kwezelarij is de ziekte der onwetendheid, van ongezonde geesten; geestdrift van wat vrij en veerkrachtig is. Opvoeding en vrije discussie zijn voor beide tegengiften. 1816.

Het betaamt elk mens, die voor zichzelf gewetensvrijheid verlangt, ook weerstand te bieden aan inbreuken daarop waar het anderen betreft, want hun geval kan door verandering van omstandigheden de zijne worden. 1803.

Laat de rede niet van haar plaats verdringen en daag elk feit en elke mening voor haar tribunaal. Overweeg stoutmoedig, zelfs het bestaan van een God; want als er een is, moet hij de eerbewijzen van de rede eerder aanvaarden dan die van blinde vrees. 1787.

De rede en het vrije onderzoek zijn de enige doel-

treffende middelen tegen angst. Laat beide de vrije loop; zij zullen een steun betekenen voor de ware religie door elke valse voor hun tribunaal te brengen om onderzocht te worden. Zij zijn de natuurlijke vijanden van dwaling, en van dwaling alleen. 1786.

Alexander Hamilton: De wereld heeft het oog op Amerika gericht. De edele strijd, die wij hebben gevoerd in de zaak van de vrijheid, heeft een soort revolutie in de menselijke gevoelens veroorzaakt. De invloed van ons voorbeeld is tot de duistere gebieden van het despotisme doorgedrongen en heeft de weg gewezen naar onderzoekingen, die het op zijn grondvesten kunnen doen schudden....

Als het onderzoek tot handelen heeft geleid, is het aan ons om de revolutie door haar vruchten te rechtvaardigen.

Als de gevolgen bewijzen, dat wij werkelijk voor het menselijk geluk zijn opgekomen, wat kan dan niet van een zo illuster voorbeeld worden verwacht? In meerdere of mindere mate zal de wereld het zegenen en het navolgen. 1784.

Voor de Heilige Rechten der Menschheid moet men niet tussen oude perkamenten en mufte gedenkschriften zoeken. Zij zijn als met een zonnestraal door de Hand van de Goddelijkheid zelf in het grote boek der menselijke natuur geschreven; zij kunnen nooit door macht worden uitgewist of verdoezeld.

1774.

Benjamin Franklin: God geve, dat niet alleen de Liefde tot de Vrijheid, maar ook een grondige kennis van de rechten van de mens alle volkeren der aarde zal doordringen, zodat een wijsgeer zich overal kan begeven en kan zeggen: "Dit is mijn land."

Uit "In God We Trust", The Religious Beliefs and Ideas of the American Founding Fathers. Geselecteerd, geredigeerd en van commentaar voorzien door Norman Cousins. Harper & Brothers, New York.

MOETEN WE HET MATERIALISME ONDERWIJZEN?

In de laatste tijd hebben verscheidene voor-
aanstaande geleerden gesproken over het blinde
religieuze vooroordeel, dat in sommige delen van
dit land heerst tegen de leer van Darwin, waar-
door in sommige staten het onderricht in de leer
der evolutie zo goed als verboden is en in andere
de grondstellingen ervan in opspraak zijn gebracht.
Dr. Oscar Riddle beschrijft in één van de laatste
nummers van "The Humanist", hoe in tegenstelling
tot deze houding, in Rusland de wetenschappelijke
evolutie zonder enige theologische beperking wordt
aanvaard. Daar zijn de Sowjets "zo verstandig ge-
weest en hebben ze de gelegenheid aangegrepen de
kerkelijke traditie opzij te schuiven" en in het
leven van zijn jonge mensen een absolute onbegrens-
de wetenschap in de plaats te stellen van de reli-
gie. Volgens Dr. Riddle verklaart dat hun groeiende
superioriteit op vele wetenschappelijke terreinen.
Hij zegt verder, dat de wetenschap "de vijand
is van het bovennatuurlijke", dat we sedert een
honderd jaar beschikken over "onweerlegbare bewij-
zen, dat levende dingen - van de onzichtbare micro-
be tot de mens - hun tegenwoordige afmetingen,
eigenschappen en functies (het bewustzijn inbegre-
pen) langzamerhand verwierven onder die te analy-
seren natuurwetten, als die van de variaties en
natuurlijke teeltkeus." Maar desondanks blijven
westerse instellingen "nog vasthouden aan oude be-
ginselen van ... een gedevalueerde goddelijke open-
baring." De Nobelprijswinnaar Hermann J. Muller on-
dersteunt deze bewering en stelt verder nog voor
de leerstof in de scholen onmiddellijk te herzien
om de evolutieleer "zijn rechtmatige centrale po-
sitie te geven en openhartig en op passende wijze
te behandelen."

Dergelijke uitspraken klinken overtuigend, omdat ze afkomstig zijn van welbekende geleerden en als natuurlijke reactie zouden we weleens kunnen denken: "Deze experts weten, waarover ze spreken, dus waarom zouden we de evolutieleer van Darwin niet zonder enig voorbehoud op onze scholen onderwijzen? Feiten zijn tenslotte feiten en als we er om religieuze of andere redenen censuur op zouden gaan toepassen, doen we een stap terug naar een toestand van onwetendheid in plaats van een stap vooruit in een tijdperk, waarin boven alles de waarheid wordt hoog gehouden." Bewijsmateriaal achterhouden staat gelijk met vuil onder het vloerkleed vegen en welke redenen we daar ook voor mogen hebben, het is ontoelaatbaar. Bovendien blijkt uit het bewijsmateriaal duidelijk, dat een evolutieproces heeft plaatsgevonden, maar wat is de aard van dit proces? Is het alleen maar een vormverandering, zoals door sommige geleerden wordt aangenomen? Is de mens niets meer dan een aspect van de stof, zoals Dr. George G. Simpson van het Museum van Natuurlijke Historie in zijn boek "De betekenis van de Evolutie" met zoveel overtuiging beweert? Wij moeten vaststellen waar de feiten ophouden en de theorieën beginnen. Wij hebben niet het recht over de feiten te redetwisten, maar wij hebben niet alleen het recht, maar zelfs de plicht om de theorieën, die die feiten moeten verklaren, te onderzoeken.

Ik heb met veel belangstelling het artikel over evolutie van William Beller in Sunrise van December gelezen. Ik ben van dezelfde mening als hij (en deze is tegenwoordig niet populair) dat de leer van Darwin fundamentele tekortkomingen heeft, die door een eeuw van krachtige inspanning niet zijn weggenomen. Jammer genoeg loopt iemand, die het met bepaalde aspecten van de evolutieleer van Darwin niet eens is, gevaar op één lijn te worden gesteld met die orthodoxe aanhangers van de gods-

dienst, die ondoordacht en op dogmatische gronden tegen die leer zijn gekant, omdat de afstamming van de mens uit de dieren in de Bijbel niet wordt vermeld, enzovoort. Maar de mens zou er slecht aan toe zijn, als hij alleen maar kon kiezen tussen een soort middeleeuwse religie en het materialisme, waarvan de ene geen aandacht schenkt aan een reeks wonderbaarlijke feiten, door generaties van onderzoekers bijeengebracht, en de andere zich uitsluitend concentreert op het bestuderen van de materie en zijn bij-producten.

Als we aan de kinderen evolutie onderwijzen, zoals sommige geleerden die zien, moeten we er ons duidelijk rekenschap van geven, dat we onze jeugd het meest verachtelijke materialisme zouden inprenten. Feitelijk zouden we het dan eens zijn met de leer, die in Rusland allerwegen wordt aanvaard, nl. dat er geen God bestaat, dat de mens geen ziel en geen geest heeft, dat evolutie niet betekent het ontvouwen van het bewustzijn door middel van steeds betere vormen, maar dat het een proces is, waarbij blinde materie op een of andere geheimzinnige wijze door toevallige combinaties en ongeleide wisselwerkingen niet alleen de levensvormen tevoorschijn heeft gebracht, maar ook het leven zelf en bewustzijn en intelligentie. Daar zouden we ons bij moeten neerleggen als we zonder voorbehoud het onderwijs in het evolutionaire transformisme aanmoedigen.

Is dit beeld overdreven? Men zou kunnen aanvoeren, dat de wetenschap zich niet tegen de godsdienst keert: de aanhangers van de evolutieleer beweren niet, dat er geen God, geen Geest is, ze zeggen eenvoudig, dat die onderwerpen buiten hun sfeer liggen en ze gaan ervan uit, dat het leven voldoende kan worden verklaard zonder deze erin te betrekken. Maar, als we er genoeg mee nemen alleen het lichaam van de natuur te zien, is het dan niet aanmatigend te beweren, dat de natuur niets anders is dan een

dood lichaam - erger nog als we dit idee, deze theorie in stand houden door erop aan te dringen, dat ze aan de komende generaties moet worden onderwezen? De toestand is paradoxaal: we staan niet toe, dat in openbare instellingen godsdienst- onderwijs wordt gegeven (en terecht volgens mij) maar moeten we dan nog een stap verder gaan en een koers voorstaan, die er in feite op uit is geestelijke waarden totaal opzij te schuiven?

Niet zonder betekenis is in dit verband ook een nieuw Russisch tijdschrift, dat pas is verschenen onder de naam (of onjuiste naam) Wetenschap en Godsdienst ("Time", 9 November 1959, pag.46), waarin Dr. Harlow Shapley, de beroemde Amerikaanse astronoom belachelijk wordt gemaakt, omdat hij het Godbegrip probeert te verenigen met het idee van het uitdijend heelal. Het hoofdartikel van Bertrand Russell onthult duidelijk, hoe de "officiële" houding van Rusland tegenover de godsdienst is. Wanneer hij de vraag beantwoordt: "Heeft de godsdienst een nuttige bijdrage tot de beschaving geleverd?" zegt hij: "Neen, behalve dat ze heeft geholpen de kalender tot stand te brengen...." Zouden wij dat standpunt willen innemen bij de opvoeding van onze kinderen?

John Lear, wetenschappelijk redacteur van de Saturday Review geeft in zijn rubriek van 14 November te kennen, dat het voornaamste probleem, dat sommigen ervan weerhoudt de wetenschappelijke evolutie met alle consequenties te aanvaarden, hierin bestaat, dat de mens "het moeilijk vindt de leegheid van het universum alleen onder ogen te zien." Als ik zijn woorden goed uitleg, bedoelt hij, dat velen, die in een God geloven, aarzelen met het accepteren van technische theorieën, die het hele kosmische proces zouden verklaren zonder de supervisie, inwerking of zelfs de aanwezigheid van een Geestelijke Intelligentie. De situatie is nog verscherpt doordat de wetenschap in de laatste tijd

een veel groter gezichtsveld voor ons heeft geopend. Zelfs zij, die oprecht in een of andere God geloven, hebben hun voorstelling van een God van uitsluitend aardse omvang moeten verruimen tot een God, wiens invloedssfeer zich uitstrekt tot de oneindige diepten van de ruimte en een miljoen universums omvat, ieder met miljarden zonnen en wellicht ook planeten, die bewust leven en welke vorm ook dragen. Met dit ruimere beeld voor ogen ontstaat een gevoel van eenzaamheid, zelfs voor hen die overtuigd zijn, dat de kosmos het werk is van Machtige Handen. Maar als we aannemen, dat dat grootse stelsel niet door Intelligentie werd ontworpen, niet in stand wordt gehouden door een Goddelijke Voorzienigheid - dat het slechts het wisselvallige produkt is van zekere fysische en chemische processen - dan vermenigvuldigen onze vrees en eenzaamheid zich op pijnlijke wijze.

Dit laatste is eigenlijk de kern van de vraag. Het lanceren van kunstmanen en het fotograferen van de andere kant van de maan, hebben ons met een schok bewust doen worden van het feit, dat het heelal, dat de wetenschap aan het onderzoeken is, ontzaglijk groot en reëel is. In de godsdienst is de afgelopen jaren niets gebeurd dat diezelfde realiteit van zijn stellingen aantoonde, of dat gelijke tred houdt met de steeds toenemende stroom wetenschappelijke ontdekkingen. Integendeel, de fragmentarische en vaak onlogische religieuze overblijfselen, die de Duistere Middeleeuwen hebben overleefd, beschrijven het heelal geestelijk gezien niet zodanig, dat hierdoor het beeld van de stoffelijke wereld, dat de wetenschap dagelijks voor ons verruimt, voldoende wordt verhelderd. Dit is tragisch, want het betekent, dat bij afwezigheid van een systematische en bevattelijke geestelijke filosofie, de materialistische filosofieën, die wel systematisch zijn en op feiten steunen, het terrein veroveren.

Toch geloof ik dat, als ik moest kiezen tussen een instelling, die wordt beheerst door één van de bekrompen godsdienstige geloofsbelijdenissen en één, waar een zelfgenoegzaam materialisme de boventoon voert, ik het laatste zou kiezen. De wetenschap heeft tenminste de mogelijkheid zichzelf te veranderen, wat betekent, dat ze mettertijd in staat zal zijn de tekortkomingen uit de weg te ruimen. Het is jammer, dat de meeste godsdiensten niet gezegend zijn met zo'n voortdurende zelftucht. Bovendien spoort de wetenschap ons aan na te denken en over hen, die het er niet mee eens zijn, wordt geen banvloek uitgesproken. De grondgedachte achter het wetenschappelijk onderzoek is een oprecht verlangen de waarde van het feitenmateriaal vast te stellen en al is het waar, dat een theorie zoals de leer van Darwin, die het nu al verscheidene generaties heeft uitgehouden en in alle tekstboeken wordt aangetroffen, traditiegetrouw als waar wordt aanvaard ook in die punten, waarvoor het bewijs niet is geleverd, mogen we hopen, dat het eens onder de drang van de feiten (of de afwezigheid daarvan) zal veranderen waar dat nodig is.

We moeten het fundament, waarop onze tempel van kennis is gebouwd, terdege onderzoeken. Is het om te beginnen mogelijk het heelal te verklaren uitsluitend in stoffelijke termen? Kunnen we de zich ontwikkelende levensvormen begrijpen zonder aandacht te besteden aan de wezens, die die vormen in beweging brengen en er door waarnemen? Toen de wereld zich begon te manifesteren - was er toen niets anders dan stof? Geen geest, geen bewustzijn, geen intelligentie? Door zijn eigen begrenzungen legt de mens onveranderlijk aan de natuur beperkingen op. Hij beziet het heelal vanuit de kleine hoek van zijn waarnemingsvermogen, verzamelt alle gegevens, die dit hem kan verschaffen en bouwt zich dan een beeld op

van de kosmos. Maar bewustzijn of intelligentie kan hij niet zien al is hij ook aan alle kanten omringd door de bewijzen van hun creatieve en doelbewuste werkzaamheid. Moet hij dan ontkennen, dat ze een belangrijke rol spelen in de geschiedenis van het leven?

Ondanks hun ontastbaarheid blijft de mens toch vasthouden aan zijn overtuiging, dat dit uitgestrekte universum, zowel door geestelijke als door stoffelijke wetten in stand wordt gehouden - ja, hoe moeten we ze uit elkaar houden? Waar eindigt in ons het stoffelijke en begint het geestelijke? Hoe zouden wij dan kunnen beslissen, waar de wetenschap verondersteld wordt te eindigen en de religie te beginnen? We zoeken bovenal naar de waarheid, niet de waarheid van de wetenschap of de waarheid van de godsdienst, maar de waarheid per se. Al onze moeilijkheden schijnen voort te komen uit de ongelukkige neiging uit de godsdienst stelsels op te bouwen en om het licht er van te doven door vaststaande dogma's en dat is de oorzaak, dat de wetenschap zich van geestelijke onderwerpen afwendt en zich tot het louter mechanische bepaalt. Misschien komt nogeens de dag, dat we rijp genoeg zullen zijn om godsdienst te onderwijzen zonder sectarisch te worden en de wonderen van de wetenschap te verklaren zonder hedonisten (aanhangers van de leer, dat genot het hoogste levensdoel is) te kweken. Goed beschouwd kunnen godsdienst en wetenschap elkaar wederzijds van dienst zijn met wat zij aan waardevols bezitten.

Het is veelbetekenend, dat dergelijke ideeën worden uitgesproken door denkers op velerlei gebied, die naar ruimere opvattingen streven. Deze mannen zijn niet bang te speculeren op het bestaan van wetten, die de symmetrische functies van de natuur beheersen, maar ze verafschuwen het denkbeeld van een persoonlijke, wraakgierige Goddelijkheid, of deze nu Jehovah, Allah of Siva wordt genoemd. Dr. Shapley

vindt het zelfs beter aan de Kosmische Intelligentie niet de naam God te geven, omdat aan dit woord zoveel beperkende begrippen zijn verbonden. Tenslotte kan de "God", waarvan de uitgestrekte Melkweg de pulserende levensuiting is, toch nauwelijks Christelijk, Mohammedaans of Hindoes worden genoemd!

In zijn artikel verwijst de Heer Beller naar die "wijdere diepere kennis", die alleen het ethische en spirituele kan verschaffen, dat momenteel onze moderne wereld zo node ontbeert. Ik geloof, dat waar ieder mens thans naar uitziet, deze "universele" Genesis is, deze oorspronkelijke wijsheid, waaraan alle religies in den aanvang hun perspectief en geestelijke impuls moeten hebben ontleend. Het is iets, dat ver uitgaat boven versleten geloofsbelijdenissen en tegenstrijdige meningen en het is evenmin in strijd met ware wetenschap als de levende schoonheid van een boom of de pracht van een zonsondergang een ontkenning zouden inhouden van de fotosynthese of de optische wetten. Ik meen, dat we meer aandacht moeten gaan schenken aan de zuivere waarde van wat onze intuïtie ons vertelt - of is het alleen maar bijgeloof, als we, opziende naar de stralende lichamen aan de nachtelijke hemel, voelen, dat ze zowel hemels als solair licht uitzenden?

-Robert Treat

vertaald uit:
Sunrise Januari 1960.

DE JACHT NAAR GELUK.

Geluk is voor de mens van groot belang en is dit altijd geweest. De opstellers van de Onafhankelijkheidsverklaring (van de Verenigde Staten, 1776) beseften dit toen zij naast leven en vrijheid het streven naar geluk één van de drie "onvervreembare rechten" van de mens noemden. In de zorgen van het leven wordt geluk echter niet zo gemakkelijk verwezenlijkt en wij besteden ons hele leven met er naar te zoeken.

Er is een geliefkoosd gezegde onder "mooi weer" filosofen - "Wees goed en U zult gelukkig zijn." Maar vinden we het geluk werkelijk door alleen goed te zijn? Het schijnt, dat de mensen, die we het meest bewonderen, niet bewust "goed" proberen te zijn; zij stralen eenvoudig een kracht en vitaliteit uit, die aan geluk verwant is en de grondslag van hun handelingen is hun belangstelling, die naar anderen uitgaat en die lijnrecht staat tegenover een ego-centrische houding.

Kortgeleden werd mij de achtergrond duidelijk toen een oude schoolvriendin, die ik na vele jaren weer eens bezocht, mij bij het weggaan zei: "Wees gelukkig en je zult goed zijn." In de trein maakten haar woorden, die ik eerst alleen humoristisch had opgevat, mij plotseling wakker. Terwijl "goed zijn" een misleidende abstractie is, is "gelukkig zijn" iets geheel anders; maar het heeft mij jaren gekost om te ontdekken, dat wij om het geluk te proeven, eerst de grens moeten overschrijden tussen het negatieve en het positieve in onze algemene levenshouding.

Het zoeken naar geluk terwille van het geluk zelf is zinloos. Hoe meer wij dit raadselachtig iets achtervolgen, hoe meer het ons ontwijkt. We behoeven ons slechts om te wenden en het te grijpen

ons er mee te verbinden. Het is een innerlijke warmte, geboren uit liefde en moed en het gevoel, dat we een levend deel van het geheel zijn. Het maakt ons duidelijk, dat we niet moeten treuren over gebeurtenissen en omstandigheden. Dagelijks kunnen we tegenover moeilijkheden staan, waar we nauwelijks tegen opgewassen zijn, terwijl wij toch vrede hebben en gelukkig zijn. Want we hebben het zekere gevoel dat wat gebeurt goed is - goed omdat het een deel is van het universele patroon en er op een of andere manier bij hoort. Het is alsof wat ons overkomt niet anders is dan het tevoorschijn komen in ons leven van toestanden, die al bestaan in een onzichtbare causale wereld. Alsof zich in ons een geheimzinnig weefgetouw der rechtvaardigheid bevindt, dat de kwaliteit van onze daden en gedachten ontvangt en verwerkt en ons zo hult in een gewaad, dat wij zelf hebben geweven.

Wanneer psychologen zeggen, dat we ons moeten aanpassen aan onze omgeving en onze omstandigheden, lijkt die uitspraak, hoewel hij ons kan helpen, wat al te mechanistisch, alsof we aan de buitenkant kunnen beginnen met het vaststellen van een levenshouding, in plaats dat een innerlijke omschakeling nodig is. Een kat kan zich misschien zo gezellig mogelijk aan zijn mandje aanpassen, maar als wij de vrede in ons hart willen vinden, die de bron van geluk is, moeten we in ons bewustzijn een sleutel omdraaien, waardoor wij ons openstellen voor de harmonie van die hogere impulsen, die ons van binnenuit voortdurend aansporen.

Deze staatslieden in de eerste tijd van de Republiek waren realistisch en practisch toen zij inzagen, dat het zoeken naar geluk een van de grondslagen van het menselijk leven is. Bedoelden zij alleen materieel en psychologisch welzijn? Of dachten zij ook aan een ander streven, dat even

urgent is, nl. het zoeken naar die innerlijke harmonie met het universele al, dat in feite het nimmer bevredigde verlangen is van onze natuur in zijn diepste wezen?

-Madeline Clark

vertaald uit:
Sunrise Januari 1960.

WERELD BOMEN.

Vanaf de dagen der mythen en legenden tot het jachtige leven van onze moderne tijd, is de boom steeds door de mens vereerd. De eik en de pijnboom, de palm, laurier en de zilveren olijf hebben hun aanbidders gekend. De eiken, die in het oude Griekenland Dodona omringden, vertolkten met hun ruisende bladeren de wil van Zeus en groepjes van deze machtige bomen werden door de Druïden van Brittannië en Gallië voor heilig gehouden. De palm was het symbool der overwinning, evenals de laurier of daphne, de prijs voor hen die succes hadden in de Delphische spelen ter ere van Apollo. Ook de olijf, al is die verbonden met de duif, een embleem voor de vrede, duidt op overwinning; een krans van olijftakken was de prijs waarvoor in de Olympische spelen werd gestreden; ook betekende hij de hoogste lof, die aan een burger kon worden geschonken, die zich voor zijn land verdienstelijk had gemaakt. In Egypte werd de tamarisk voor heilig gehouden omdat ze verborgen deugden zou bezitten en ze werd vaak rondom tempels geplant. In het land der pyramiden zien we ook dat de Godin Nūt wordt afgeschilderd als de Vrouwe van de Vijgenboom, die haar aanbidders de vrucht of het water van de Boom des Levens schenkt.

Hier hebben we het universele symbool - de Wereld Boom. Wat is er natuurlijker dan dat de eerste mensenrassen de boom kozen om het leven voor te stellen - die nimmer eindigende kracht van vitaal bewustzijn, die het heelal en alle levende schepselen tot aanzijn brengt. In de Bhagavad-Gita van India vinden we de Aśwatthā of wereld boom uitgebeeld met wortels, die in de hemel groeien, terwijl zijn stam en takken zich

omlaag naar de aarde uitstrekken. Wanneer we eenmaal hebben ontdekt, dat het symbool van de zich majestueus uitspreidende boom, afwisselend de Boom des Levens, de Boom van Kennis en de Boom der Sprake genoemd, universeel wordt aangetroffen, komen wij tot de conclusie, dat het besef van zijn geestelijke betekenis niet het gevolg kan zijn geweest van ruwe waarnemingen, die met elkaar in verband zijn gebracht, maar dat het door de "goden" of "wijzen" aan de mensheid in zijn kindertijd moet zijn bijgebracht. Deze Heilige Bomen worden verrassend vaak beschermd door Draken of Slangen - in de oudheid eerder symbolen van wijsheid dan sluwheid - die niet toestaan dat van hun vruchten wordt gegeten door iemand, die niet eerst de materiële elementen in zijn natuur heeft overwonnen.

Er is nog een andere Wereld Boom, die door de oude Hebreërs in hun Kabbala werd afgeschilderd als de Sephirot Levensboom. Dit is een tienvoudige boom, waarvan de hoogste emanatie uit de Ruimte de Kroon of Top wordt genoemd, waarvan negen Sephirot uitgaan in drie triaden en elke groep van drie stelt respectievelijk geestelijke, intellectuele en materiële kwaliteiten voor, terwijl de tiende of laagste van de derde triade wordt beschouwd als onze aardbol. In één van de werken van Robert Fludd, die het "hoofd" van de Vuur Philosophen en Alchemisten van de 17e eeuw wordt genoemd, komt een merkwaardige interpretatie voor van deze Sephirot Boom, die hij weergeeft als een Palm, waarvan de tien zich uitspreidende takken, die uit de laagste wereld oprijzen, aanduiden dat de mens op aarde een microcosmos is of een weerkaatsing van de Macrocosmos of het heelal.

Het oorspronkelijke lichaam van Rozenkruisers vormde, zo goed als de Vrijmetselaars, Kabbalisten en Alchemisten uit de Middeleeuwen en de Renaissance in Europa, een uitlaat voor ware geestelijke gedach-

ten en het verbaast ons daarom niet dat, bijvoorbeeld de Rozenkruisers, de roos als symbool namen voor hun Wereld Boom. In de vorm van een reusachtige bloem, die door bijen uit naburige korven werd bezocht, heeft ze iets zeer belangwekkends te vertellen: wanneer iets sub rosa of "onder de roos" werd gezegd, werd dat in vertrouwen meegedeeld en als dit voor wereldse zaken gold, hoe veel te meer dan voor leringen, die werden gegeven aan hen, die door tucht en zelfverbetering het recht hadden verworven op vollediger kennis. Onder de Grieken, in de tijd van de Mysteriën, was "bijen" een naam, die werd gebruikt voor bepaalde discipelen en de heilige wijsheid, die zij zochten werd "honing" genoemd.

De best bekende Wereld Boom, althans in het Westen, is waarschijnlijk de Scandinavische Es, of de Yggdrasil uit de Eddas. Deze machtige boom heeft drie wortels, die tot in drie verschillende werelden reiken en die, evenals de Sephirot Boom der Kabbalisten en de Aśwattha boom der Hindus, deze werelden met elkaar verbinden. Eén wortel reikt tot het land der Goden, of het Asa volk, dat elke dag onder zijn takken bijeenkomt om zijn raadsvergaderingen te houden; onder deze wortel bevindt zich de bron van Urd. De middelste wortel gaat naar het land van de reuzen van sneeuw en ijs en Mimir's bron ligt er onder. De derde wortel reikt tot in de onderwereld en daar bevindt zich een onuitputtelijke bron, Hvergelmer genaamd, terwijl aan zijn diepste wortel Nidhögg knaagt, die wordt beschreven als een reus, een demon of een slang.

Er is een treffende overeenkomst tussen de bron van Mimir, die in zijn wateren wijsheid en kennis verbergt en de Muzen bronnen van het oude Griekenland, waaruit de inspiratie voor de dicht- en zangkunst voortkomen. De bron van Urd is het heiligst van alle wateren, want hier wonen de Nornen of

Godinnen van het Lot, die Yggdrasil dagelijks besprenkelen met "dauw" om de boom altijd groen te houden. Weer zien wij een Noorse tegenhanger van de Griekse mythologie met zijn goden, die hun raadsvergadering houden en de Nornen, die zoveel overeenkomst vertonen met de Moirai of Wevers van het Lot, die het levenslot van de mensen bekend maken, doordat zij het Verleden, Heden en de Toekomst voorstellen.

Geographisch bijna de tegenpool er van en toch een opmerkelijke overeenkomst vertonende, vindt men de Wereld Boom van Fiji - een gedachte, die door de Tongas van de Vriendschapseilanden daarheen werd overgebracht. Ook hier is een verhaal in omloop over het begin der dingen en de "Boom der Sprake" is slechts een episode in de geschiedenis van de komst van de mens op aarde en het opdoen daarna van de kennis van verval en dood. Evenals bij de Es Yggdrasil is dit de verzamelplaats van de goden en de boom groeit door een bron, het Water des Levens. De legende, zoals die door Ma'afu, een Hoofdman der Tongas wordt verteld, is bekoorlijk en maakt indruk door zijn eenvoudige waardigheid. De volgende passage's, die ontleend zijn aan "Het Begin van de Dood" lopen ook parallel met de Noorse traditie en hier vervult de Boom der Sprake, die de "beslissingen van het Lot" bekend maakt, de rol der Nornen.

" Een mooi land is Bulotu en gelukkig is zijn volk; want, dicht bij het huis van Hiku-leo (de Loki van Tonga) is Vai-ola, het Water des Levens, dat de goden elke dag drinken. O, hadden wij het hier op aarde, want alle ziekten zou het genezen! Bovendien staat bij de rand van de bron Akau-lea, die wonderlijke boom, de Boom der Sprake, in wiens schaduw de goden zitten en kava drinken, terwijl de boom als ceremonie-meester optreedt en de naam afroept van hem, wie de kom moet worden aangereikt."

Er kwam echter een tijd dat Maui, de koning der goden, besloot weg te zeilen van Bulotu. Dat was het afsluiten van de Gouden Eeuw, het heengaan van de eerste en tweede rassen, en de opkomst van het derde ras, dat de kennis van de dood verkreeg. Er was twist onder de goden over dit heengaan en toen hoorden zij

"een geritsel en beweging tussen de bladeren van de Boom der Sprake, alsof een plotselinge windvlaag door zijn takken joeg; en alle goden werden stil, want zij begrepen dat hij zou gaan spreken. " Luister naar mijn woorden, Maui", zei hij. "Luister naar mijn woorden, Hiku-leo, en alle gij goden. Ga niet! Kwaad zal geschieden als U gaat - een kwaad zo groot en vreselijk, dat U het niet zou begrijpen al vertelde ik het U. Ik bid U niet te gaan."

En in het bevel tot heengaan van Maui, die niet tot blijven te bewegen is, klinkt droefheid en een verwachting van kwaad in de toekomst.

" Zie, mijn broeders," zei hij, "het is goed als gij achterblijft om te letten op de boze, opdat hij geen kwaad doet als wij weg zijn... Houdt de rest tezamen en zorg voor Hiku-leo. Wat zou er gebeuren als hij de Boom der Sprake zou vellen of het Water des Levens zou verontreinigen! Niets is te erg voor hem, wanneer hij in één van zijn boze buien is."

-Folk Tales of All Nations, F.H. Lee,
blz. 444-5

(Volksvertellingen aller Volkeren)

Zo komt voor elk ras en voor elk kind de drang de Gouden Eeuw achter zich te laten, van het leven zelf te leren en wijs te worden door ervaring. Zelfs de Buddha had de "drie visioenen tot ontwaken" nodig: ouderdom, ziekte en dood; maar door hun diepste betekenis te begrijpen verwierf hij kennis en mededogen.

Gekoesterd tussen de takken van de altijd groene

Boom des Levens, kan de mens de gebieden leren kennen, waaruit zijn wortels alleen dan kracht kunnen putten, wanneer hij eerst heeft durven eten van de Boom van Kennis van Goed en van Kwaad; maar wanneer hij dat heeft gedaan, heeft hij het vermogen verworven het Goede te kiezen en zal hij eenmaal in staat zijn deel te hebben aan de Boom des Levens.

-Hazel Minot

vertaald uit:
Sunrise Januari 1960.

-o-o-o

Ik draag in mijn geest een heerlijk beeld met mij mee. Het is het beeld van de volmaakte mens. Kracht, rechtvaardigheid, moed, waarheid, gratie, trouw zijn in elke trek van het gelaat te lezen. Vriendelijkheid, sympathie, hoop, blijdschap, geestdrift, blijvende welwillendheid stralen uit zijn ogen.

Hoever veel pijn, angst, inspanning van krachten, smart en sympathie hebben dit gelaat getekend. Toch is het niet vermoeid of bedroefd. Overwinning spreekt er uit - het goede, dat het kwaad te boven is gekomen. Streng afkeuring van laagheid, onderdrukking, wreedheid, zelfzucht en trots is er op te lezen. Maar ook oneindige menselijkheid, als van iemand, die tot het laatst in mij gelooft, het beste van mij verwacht, vastbesloten is mij te winnen voor zijn stralend vertrouwen in het goede. Het gelaat is niet al te ernstig; vaak schenkt het mij een glimlach waaruit warme, zachte humor spreekt. Geen kameraadschap in de wereld bestaat er, die dat volkomen evenaart. In zijn aanwezigheid voel ik mij verfrist, versterkt en bemoedigd voor al wat ik onderneem.

Niemand heeft ooit het ideale gelaat, dat ik voor mij zie, in lichamelijke vorm aanschouwd. Het behoort toe aan geen enkel volk, ras, kleur of godsdienst in het bijzonder. Het is niet alleen man; aan zijn kracht gaat vrouwelijke tederheid gepaard. Even vrij van boze gedachten is het als onbevreesd voor gevaar. Het is de universele mens, zoon en erfgenaam van het heelal. Het is het beeld van God; ongetwijfeld is het mijn beste zelf - de mens, die ik zou willen worden.

De mens in het diepst van mijn hart is als een wonderlijke en alomvattende foto. Alle grote mannen

en vrouwen en ideeën hebben er toe bijgedragen. Alle gebreken en zwakheden, die goede mensen ooit hebben gehad, vallen weg. Al het goede is in mijn beeld verwerkt, maar het is grootser dan één van hen afzonderlijk. De profeet van Nazareth, die kleine kinderen zegende, is met mij, naast menige vage figuur van grote profeten voor hem. De Buddha is met mij, met zijn ontzaglijk mededogen voor de lijdende mensheid. Socrates, de gifbeker drinkende en het beneden zich achtende zijn leven te redden door zijn plicht te verzaken, heeft mijn beeld helpen bezielen. De dappere Engelse Koning Alfred is er en menig trouwhartig staatsman en patriot: onze eigen Washington in Valley Forge en Abraham Lincoln toen hij de "Proclamation of Emancipation" (Proclamatie inzake afschaffing der slavernij) schreef, of zijn gewonde soldaten in de hospitalen bezocht. Alle mannen en vrouwen, die het leven van ieder van ons hebben gemaakt en gevormd, hebben deel aan het beeld, liefhebbende vaders en moeders, goede leraren, eerlijke kooplieden, trouwe arbeiders, goede doktoren. Zelfs de helden uit de literatuur zijn met ons - de edele bisschop in Les Misérables, Romola en Adam Bede. Dagelijks draagt het gewone menselijke leven bij het beeld te volmaken. Nooit is het af, want het is oneindig als het leven van God. Toch is niets dat ik bezit even werkelijk.

Ook ik help het beeld vormen. Elke goede gedachte, elke vriendelijke daad of woord, elke uiting van welwillendheid ontwikkelt en verdiept het. De ware mens in mijn hart te kennen, hem lief te hebben, met hem te zijn; en bovenal te doen wat hij verlangt en niet tegen zijn wil te durven of willen handelen - dat betekent met mijzelf één te zijn; dat is alle waarachtige mensen lief te hebben, waar zij zich ook bevinden; dat is het wezen van eerbied voor en gemeenschap met God.

-Charles F. Dole

vertaald uit:
Sunrise Januari 1960.

